

ANLATIM BİÇİMLERİ – YÖNTEMLERİ

Cümle; bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir dileği, bir yargıyı, bir olayı anlatan söz ya da sözcük dizisidir. Doğru kurulmuş bir cümlemin herkes tarafından aynı şekilde anlaşılması gerekir. Bir cümlemin her okuyan ya da dinleyen tarafından farklı anlaşılması cümlemin farklı yorumlanması anlamına gelmez. Cümleyi okuyanın veya dinleyenin de kültür düzeyi, düşünce yapısı nedeniyle bir cümleden farklı anlamlar çıkaracağını söylemek anlam bilgisi açısından doğru olmaz. Ancak cümle yazan veya söyleyen tarafından istenerek öznel ya da nesnel kurulabilir. Bir cümlede göreceli kavramların egemense bu anlatıma "öznel anlatım" denir. Cümledeki anlatım herkes için geçerli olan değer yargılarını içeriyorsa bu anlatıma da "nesnel anlatım" adı verilir.

- Bugün hava çok güzeldi (Öznel)
- Bugün hava ısısı 32 dereceydi (nesnel)

CÜMLEDE FARKLI ANLAMLAR:

Her cümle içerisinde farklı anlamları barındırır. Bu anlamlar çoğunlukla sözcükler aracılığıyla yapılır. Bazen de noktalamalar veya cümledeki sözcüklerin kullanılış sırası anlamı değiştirir. Aşağıda cümlede bulunabilecek birtakım anlamlar belirtilmiştir. Kınama, ayıplama, alay, yergi, küçümseme, beğenme, azımsama, yetersizlik, gücü yetmeme, başarısızlık, övgü, övünme, yakınma, sitem, uyarma, şaşma, tehdit, korkutma, ikilem, varsayım, yanılgı, aşamalı gelişme, acıma, koşul, sebep, amaç anlamı vb.

ANLATIM NEDİR, ÇEŞİTLERİ NELERDİR?

Bir edebi türde ele alınan konunun dilde sergileniş biçimine **anlatım** denir. Yazarın anlatımındaki canlılık, dirilik, etkileyicilik genellikle uygun anlatım biçiminin seçimine bağlıdır. Bu seçimi belirleyen temel öge konu ve yazarın konuya yaklaşım biçimidir. İnsanın en temel ihtiyaçlarından birisi gördüklerini, duyduklarını, düşündüklerini, tasarladıklarını diğer insanlara anlatma ihtiyacıdır. İnsanlar bu aktarımlarını belli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirir. Aktaracaklarımız amacımıza göre biçimlenir. Aktarılanlar değiştikçe anlatım biçimi de değişir.

ANLATIMDA AMAÇ:

Her anlatımın iletmek istediği bir amacı vardır: Bir düşünceyi açıklığa kavuşturmak; bir olayı aktarmak; kanıların, düşünceleri değiştirmek; bir olayı, durumu, karakteri incelemek; kavramların, durumların, olguların, varlıkların tanımını yapmak; gözlem ve izlenim sonuçlarının başkalarının zihninde canlandırılmasını sağlamak; kişileri tasarlanan olaylar içinde yaşatarak onlara duygu kazandırmak vb.

Bu amaçlara bağlı olarak dört anlatım biçimi kullanılır:

1. Açıklayıcı Anlatım
2. Tartışmacı Anlatım
3. Betimleyici Anlatım
4. Öyküleyici Anlatım

Bu anlatım biçimleri çoğu zaman tek başlarına kullanılmaz. Birkaçı bir arada bulunabilir.

1. AÇIKLAYICI ANLATIM

Öğretici amaçla yazılan düşünce yazılarında temel anlatım biçimi açıklamadır. Temel amaç öğretmektir. Ele alınan konunun anlaşılması için yer yer tanımlama, tanık gösterme, örnekleme, benzetme, somutlama anlatım tekniklerinden yararlanılır. Her türlü konuya uygulanabilen bu anlatım biçiminde amaç bilgi vermek, herhangi bir düşünceyi aydınlatmaktır. Bu bakımdan en çok kullanılan anlatım biçimidir. Açıklayıcı anlatım, üzerinde durulan konuyla ilgili 'Niçin? Nedir? Nasıl?' gibi soruların yanıtını verir. Bu anlatım biçimiyle bir olay anlatılır, bir şeyin oluşu belirtilir, bir durum, davranış nedeniyle ortaya konur, kavramlar tanımlanır, varlıklar belirgin nitelikleriyle tanıtılır, düşünceler aydınlatılır. Açıklamada anlatımın anlaşılır, açık olması gerekir. Bu nedenle sanatlı söyleyişten kaçınılır. Ansiklopediler, ders kitapları, gazeteler, açıklamalı sözlükler vb bu anlatım biçimini kullanır. Bir düşüncenin aydınlanması amaç edinildiğinde makale, fıkra, deneme, eleştiri, röportaj vb yazı türlerinde bu anlatım biçimine diğerlerine oranla daha çok yer verilir.

Örnekler:

*Deneme türü, bir konu üzerinde yazarın özel düşüncelerini, iddiasız ve kesin yargılara varmadan anlattığı düşünce yazılarıdır. Samimi bir ifadeyle dinleyicisine

düşüncelerini aktarır. Yazarın ruh hali bu yazılardan anlaşılabilir. Yazarın en önemli özelliği ise dilini çok iyi bilmesi ve kullanmasıdır. Sınırsız konularda dil vasıtasıyla alabildiğince hürdür. Belli bir plana uyma zorunluluğu da yoktur. Denilebilir ki deneme, düşünceleri geliştiren, onları gösteren bir aynadır. İnsandaki yaratıcılık özelliğini ortaya çıkarma gücüne sahiptir.

*Etki, bir kimsenin ya da nesnenin başka bir kişi ya da nesne üzerindeki gücüdür. Etkileyicilik, bu gücü kullanarak kişiyi ya da nesneyi zor kullanmadan değiştirmeye çalışmaktır. Sanat yapıtlarının tümünde kişiyi etkileyen bir yan vardır. Sanat yapıtlarının yaygın bir üne kavuşmaları etkileyici özelliklerinin yoğunluğuyla orantılıdır.

2. TARTIŞMACI ANLATIM

Kişilerin toplumların kanılarını, inanışlarını, düşüncelerini değiştirmek amacıyla başvurulmuş bir anlatım biçimidir. Tartışma bir düşünce ve anlayış çatışmasının ürünüdür. Bu anlatım biçiminde karşı tarafın görüşlerini çürütmek esastır. Karşı olunan görüş ele alınır. Bu görüşlerin yanlışlığı geçersizliği çeşitli anlatım teknikleri kullanılarak ortaya konur. Tartışmada “fakat, ancak, oysa, düşünelim ki, diyelim ki” gibi sözlere sık rastlanır. Bu anlatım biçimi, herhangi bir düşünceyi savunmak, okuyucuyu ya da dinleyiciyi bu düşünceye inandırmak amacıyla kullanılır. Tartışmacı anlatım, açıklayıcı anlatıma benzer. Bu anlatım biçiminin açıklamadan ayrılan yanı, okuyucunun ya da dinleyicinin yerleşmiş kanılarını, düşünce ve davranışlarını değiştirmeye yönelmesi, savunulan düşüncenin doğruluğunu kanıtlamaya çalışmasıdır. Tartışmacı anlatım biçiminin uygulanabilmesi için öne sürülen önermenin tartışmaya, delillerle kanıtlanmaya uygun olması gerekir. Herkesin üzerinde anlaştığı bir düşünce bu yolla işlenmez. Ancak böyle bir düşünce yerleşmiş anlayışlara aykırı bir taraf bulunduğu zaman tartışmacı anlatımla işlenebilir. Tartışma, çok yaygın olarak kullanılan bir anlatım biçimidir. Deneme, fıkra, makale, söyleşi ve eleştirilerde, roman ve öykülerde, konuşma ve konferanslarda kısaca görüş ayrılığını gidermek için yapılacak her türlü anlatımda yer alır. Tartışmacı anlatımda dinleyiciyi ya da okuyucuyu ikna etmek için tanımlama, tanık gösterme, karşılaştırma, örnekleme gibi düşünceyi geliştirme tekniklerine başvurulur.

Örnekler:

*“Edebiyat eserlerindeki bireyselliğin yaratıcıdan ileri gelen, yazarın bireyselliğinden yansıyan bir nitelik olduğunu öne sürenlere rastlarız sık sık... Öylesine köklü bir inançtır ki bu, kesin bir doğruymuş gibi benimsenir. Bir birey olan yazarın damgasını taşıdığı için bireyseldir edebiyat eseri. Yazar biricik olduğu için eseri de biriciktir. Bu inanışın, kesin olmak şöyle dursun, birçok edebiyat eseri için düpedüz yanlış olduğunu söylemeliyim.”

*“İnce Memed’in dört cildinin belli bir plana göre oluşturulduğunu, bir bütünselliğinin bulunduğunu söylüyorlar. Bu düşünceye katılmam olanaksız. Çünkü birinci cilt 1955’te, dördüncü cilt 1987’de basılmış. Aradan geçen otuz iki yıllık zaman dilimi yazarın anlatımını, kahramanına ve onu kuşatan çevreye, sorunlara bakışını da değiştirmiş, geliştirmiş Memed’in önümüze açılan dört ciltlik serüveninin bir defada tasarlanmadığı, başlangıç yazılırken şimdiki sonun düşünülmediği, her yeni ciltte daha önce yazılanları değiştirme düzeltme olanağının kalmadığı iyice bellidir.”

* “Ulusal yarışmalarda okulumuza peş peşe madalya getiren bir öğrencim vardı. Ama arkadaşlarıyla uyumu ve dostluğu yok denecek kadar azdı. Kimseyle konuşmazdı. Sürekli okulun çevresinde tek başına gezerdi. Başarıyı sadece ders başarısı ya da buradaki öğrencimizde olduğu gibi hem ders hem ulusal olimpiyat başarısı olarak ele alırsak ‘çok başarılı bir gençti’ Ama sorarım size, insanlarla iletişimi çok zayıf olan bu gençle kim evlenmek ister. Evlendi diyelim yarın eşiyle, çocuklarıyla ilişkileri ne kadar iyi olur. Öyle insanlar vardır ki, bir takım nedenlerle başarılı bir öğrenci olamamışlardır. Ama iş hayatı ailevi durum ve çevreyle uyum açısından mükemmeldirler. Herkes tarafından iç başarı özellikleri yönüyle aranan insan olmayı başarmışlardır.”

3. BETİMLEYİCİ ANLATIM

Varlıkların niteliklerini, belirleyici özelliklerini bellekte resimlemeye betimleme denir. Başka bir ifadeyle sözle resim çizme sanatıdır. Betimlemede varlıkların duyu organlarımız aracılığıyla elde ettiğimiz özellikleri verilirken gözleme başvurulur. Bir varlığın belirleyici özelliği ancak gözlem yoluyla tanınabilir. Betimlemede varlıkların duyu organları ile algılanan nitelikleri belirtileceği gibi bu niteliklerin iç dünyamızda uyandırdığı izlenimleri de yansıtabilir. Bu anlatım biçiminde amaç, varlığı belirgin nitelikleriyle tanıtmak varlık

hakkındaki izlenimlerimizi belirtmektir. Varlıkların birbirine benzeyen veya birbirinden ayrılan yönleri verilirken abartmalardan, benzetmelerden ve sıfatlardan yararlanılır. Betimleme de öyküleme gibi olaya dayalı roman, öykü, senaryo türlerinde başvurulan bir anlatım biçimidir.

Betimleyici anlatım anlatıcının amacına göre ikiye ayrılır:

İzlenimsel (sanatlı) betimleme: Genellikle sanat kaygısının ağır bastığı roman, öykü gibi türlerde gördüğümüz betimlemedir. Duyu organları aracılığıyla varlığın elde edilen özellikleri verilir. Bu betimlemede ayrıntılar anlatanın vermek istediği izlenime göre seçilir. Yoruma yer verilir. Yazarın amacı, varlıkların kendisinde bıraktığı kişisel izlenimleri duyurmak, başkalarının zihninde de aynı izlenimleri yaratmaktır. Bundan dolayı roman, öykü gibi sanatsal türlerde bu anlatım biçimi ağırlık kazanır.

Açıklayıcı (öğretici) betimleme: Okuyucuya bilgi verme ve varlıkların tanıtılmasına yönelik betimlemedir. Anlatımı izlenimsel betimlemeye göre nesneldir. Bu betimlemede yazar nesnel bir bakış açısıyla varlığa ait nitelikleri sıralar. Burada amaç; varlığı tanıtmak, okura bilgi vermektir. Yazarın varlıklar karşısındaki kanı ve beğenileri yer almayacağından bu betimleme yalnız görüneni belirleyen bir fotoğraftan farksızdır. Açıklayıcı betimleme daha çok ders kitaplarında kullanılır (Coğrafya kitaplarında...).

Betimleme betimlediği varlıklara göre kişi (portre), hayvan, cansız varlık ve doğa betimlemeleri adını alır.

Örnekler:

*Köyde ona 'Kör Mustafa' derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile göz kapağı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken gözüne bir şey mi batmıştır? ... Bu arızalı göz öteki gözden daha parlaktır, daha siyah, daha canlı, daha zekidir.

*Büyükada'da temmuz başlangıcı öğleüstü, güneşin eriyip toprakları, yaprakları kavrayıp kavurduğu yalayıp parlattığı bir gün. Gökten dökülen sıcak yanakları yakıyor, göğüsleri eziyor, nefesleri tıkıyor. Elle tutulabilir bir alev haline geliyor. Ortalık gözleri kamaştıracak derece aydınlık... Karşıdaki çamlar yanık, siyah birer

leke gibi duruyor. Bu kadar nura dayanamayan gözler sönüyor ve kapanan göz kapakları altında kımıldamak istemiyordu. Yer, gök bir kor halinde için için yanıyordu.

*Eski Van, yarı beline kadar yıkılmış minareleri, kubbeleri sökülmiş camileri, birer toprak yığını, birer tepecik olmuş evleriyle; kalenin dibinde bomboş, ıpıssız uzanmış duruyor. Şehir harabesi görmek isteyenler için birebir burası. Bacalardaki isler bile silinmemiş. Bir de kalenin üstüne bir minare yapmışlar, onun da yarısı yıkılmış. Uzaktan fabrika bacası gibi gözüküyor. Kerpiçten kale gördünüz mü? Van Kalesi'nin bir burcu da kerpiçten. Hala sapasağlam duruyor.

4.ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM

Duygu ve düşünceleri bir olaya bağlı olarak anlatma biçimidir. Olaya dayalı roman, öykü, anı, biyografi, gezi ve tarih gibi türlerin temel anlatım biçimidir. Öykülemde her olay, olgu bir sonrakine yol açar. Olaylar canlı bir akışla anlatılır. Eylemler zincirleme olarak sürer. Öykülemde olay, yer, kişi ve zaman öğeleri yer alır. Öyküleyici anlatımda düşünceler olaylar aracılığıyla anlatılır. Amaç olmuş ya da olabilecek bir olayı oluşuyla, gelişmesiyle vermek okuyucunun da gözünde canlandırmaktır.

Örnekler:

*Karanlık dereden çakıl taşlarını yuvarlayarak gelen ayak sesleri gittikçe yaklaşıyor, yaklaştıkça da Memidik' in gerginliği artıyordu. Çakıl taşlarının uzun, hiç bitmez sesleri dereden bir süre geldi. Bir süre ay ışığı çınladı durdu. Ayak sesleri çok uzaklardan, derinlerde geliyor, bir süre de şurada kulağının dibindeymiş gibi ötüyordu. Bir ara deredeki ayak sesleri kesildi, ortalık tarifsiz bir sessizliğe gömüldü. Ta uzaktan bir çobanaldatan kuşunun bir daldan ötekine atlarken kurumuş çöplerin çıkardıkları çıtırtılar duyuldu. Birden derenin yanından uzun, kocaman, heybetli bir karartı çıktı. Memidik kendini yandaki çalının arkasına yıldırım gibi attı.

*Altı yedi yıl oluyor... Urfa'ya yakın bir köye gün batarken girmiştım... Adını unuttum, ama yine böyle nasipsiz insanların bulunduğu bir köydü... Harman yığınının dibine çöküp topraksız adamlarla askerden yeni dönen birisinin aracılığıyla yarenliğe dalmıştım... Bir adam ötede yanık hoyratlar söylüyordu. Sebebini sordum...

***KAZANDILAR AMA NASIL?**

Birkaç yıl önce Seattle Özel Olimpiyatları'nda tümü fiziksel ve zihinsel engelli olan dokuz yarışmacı, 100 metre koşusu için başlama çizgisinde toplandılar. Başlama işareti verilince hepsi birlikte harekete geçti. Bir hamlede başlayamadılar belki ama en az yarısı bitirmek ve kazanmak için istekliydi.

Yarışın başladığı anda içlerinden bir delikanlı tökezleyip yere düştü ve ağlamaya başladı. Diğer sekiz kişi delikanlının ağlamasını duymuşlardı.

Yavaşladılar ve geriye baktılar. Hepsi yönlerini değiştirdi ve geriye dönerek onun yanına geldiler. İçlerinden Down Sendromlu bir kız, eğilip ağlayan çocuğu öptü “Bu onun daha iyi olmasını sağlar” dedi.

Sonra dokuzu birden kol kola girdiler ve bitiş çizgisine doğru hep birlikte yürüdüler. Stadyumdaki herkes, ayağa kalkıp dakikalarca onları alkışladı.

Siz hiç, sırf birine iyilik olsun diye, yolunuzu değiştirdiniz mi? Yavaşlayıp birinin koluna girdiniz mi?

Orada bulunan insanlar hala bu hikayeyi anlatıyor.

Çünkü hayatta, kendimiz için kazanmaktan çok daha önemli olan şeyler var, yavaşlamak ve rotanızı değiştirmek anlamına gelse bile, diğerlerinin de kazanması için yardım etmek gibi.

Canten Kaya, Öğretmene Öneriler, Zambak

Yayınları

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI (ANLATIM TEKNİKLERİ)

- 1. TANIMLAMA**
- 2. ÖRNEKLEME**
- 3. KARŞILAŞTIRMA**
- 4. TANIK GÖSTERME-ALINTI YAPMA**
- 5. SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA**
- 6. SOMUTLAMA**
- 7. BENZETME**
- 8. İLİŞKİ KURMA**

TANIMLAMA

Bir varlığı, bir kavramı temel nitelikleriyle belirlemedir. Yazılarda genellikle soyut olan kavramlar tanımlanmaya çalışılır. Okuyucunun kafasında tam olarak belirlenemeyen kavramlar tanımlanarak dinleyenin ya da okuyanın kavraması kolaylaştırılmaya çalışılır. Tanım, “nedir?” “kimdir?” “nasıldır?” sorularına cevap arar. Tanım kimi zaman sözlüklerde, ansiklopedilerde bulabileceğimiz herkes tarafından benimsenmiş ortak kullanılan bir tanımlama şeklindedir. Ancak tanımla yapan kişi kendine göre bir tanım da geliştirebilir.

Tanımlama, genellikle, paragrafın giriş bölümünde yer alır. Gelişme ve sonuç bölümlerinde tanımlamalara pek rastlanmaz. Tanımlama, daha çok açıklayıcı ve tartışmacı anlatım biçimlerinde kullanılan bir düşünceyi geliştirme yoludur.

Örnekler:

*Açık oturum, önceden belirlenen ve kamuoyunda tartışılan bir konunun çeşitli yönleriyle o konudaki farklı görüşlere sahip olan uzman kişilerce topluluk önünde tartışılmasıdır. Açık oturumda bir başkan ve en az üç konuşmacı bulunur. Açık oturum, başkanın konuyu ana hatlarıyla dinleyicilere açması ve konuşmacıları tanıtmayla açılır.

*Yöntem bir hedefe giden yol, henüz gerçekleşmemiş bir şeyi gerçeğe dönüştürmek ve fert için bilinmeyen bir nesneyi bilinir hale getirmektir. Edebiyata bilimsel olarak yaklaşmanın ilk şartı, edebiyatı tanıtmaktır. Edebiyatı tanıma yolunda en az iki değişik yol vardır: irincisi, öğrenmenin gayesi nedir? İkincisi, hangi edebiyat? Bu soruya verilebilecek farklı cevaplar, farklı yöntemleri gerektirir. Muhtemel sınırlar içindeki hedef ve u hedefe giden yol ve yöntemler de değişebilmektedir.(Arif Ünal, Edebiyat Biliminin Temelleri)

*Roman, insanların başından geçen ya da geçebilecek türdeki olayları yer ve zaman belirterek anlatan uzun yazı türüdür. Yazarın üstün bilgisi, sağlam gözlemi, duygusu romanın başarılı olmasını sağlayan en önemli etkidir.

ÖRNEKLEME

Soyut kavramları, düşünceleri görünebilir, kavranabilir ve belirgin kılabilmek için başvurulan bir anlatım yoludur. Soyut düşünceler bu şekilde somutluk kazanır. Genellikle soyut bir düşünceyi ya da kavramı görünür, bilinir kılmak için bir yapıtı, bir kişiyi, bir olayı

paragrafa aktarmaya örnekleme denir. Örnekleme, düşünceyi somut kılacağı için onun hem daha kolay anlaşılmasını, hem de inandırıcılık kazanmasını sağlar. Örnek olarak verilen şey, anlatımı somutlayacak nitelikte genel ve bilinir bir şey olmalıdır. Örnekler, bir paragrafın daha çok gelişme bölümünde yer alır. Çünkü bu bölümde konu açılacak ve ona somutluk ve inandırıcılık kazandırılacaktır.

Örnekler:

*Kültür, bir toplumun yaşama biçiminde, davranışlarında belirginleşir, giyinişine, yiyip içmesine, çalışmasına, hatta jestlerine yansır. Bir Türk ‘hayır’ anlamında başını yukarı kaldırır. Amerikan kültüründe ise aynı amaç için baş iki yana hareket ettirilir. İki erkeğim kol kola girip gezmesine Anglosakson ülkelerinde rastlayamazsınız.

*Edebiyatımıza dil ve konu ile yeni bir anlayış getirenlerden biri de Genç Kalemler hareketidir. Genç Kalemler, edebiyatımıza özellikle dil konusunda yepyeni bir anlayışı getirmiştir. Türkçe kendi benliğine yavaş yavaş dönmeye başlamış halk, aydınların yazdıklarını anlar duruma gelmiştir.1910’lu yıllarda yazan Ömer Seyfettin’i, Ziya Gökalp’i açıp okuyun, severek anlayarak okursunuz yazdıklarını. Sözcükler, tamlamalar hep anlayacağınız biçimdedir.

KARŞILAŞTIRMA

İki varlık veya iki kavram arasındaki benzerliklerden ya da karşıtıklardan yararlanmaya karşılaştırma denir. Nesneler, kavramlar, olay ya da durumlar arasındaki benzerlik veya farklılıkların dile getirilmesidir. Dolayısıyla karşılaştırma, yalnızca iki kavram arasındaki karşıtıkları gösterme değildir. Benzerlikleri gösterirken de karşılaştırmalardan yararlanılabilir. Böylece sözü edilen kavram daha görünür, daha somut bir özellik kazanmış olur. Karşılaştırma benzerliklerden yararlanma, varlık ya da kavramların sadece benzeyen yanlarını ele alma ya da karşıtıklardan yararlanma, varlık ya da kavramların sadece karşıt yanlarını ele alma şeklinde yapılır:

Örnekler:

*Ulusal yarışmalarda okulumuza peş peşe madalya getiren bir öğrencim vardı. Ama arkadaşlarıyla uyumu ve dostluğu yok denecek kadar azdı. Kimseyle konuşmazdı. Sürekli okulun çevresinde tek başına gezerdi. Başarıyı sadece ders başarısı ya da

buradaki öğrencimizde olduğu gibi hem ders hem ulusal olimpiyat başarısı olarak ele alırsak ‘çok başarılı bir gençti’ Ama sorarım size, insanlarla iletişimi çok zayıf olan bu gençle kim evlenmek ister. Evlendi diyelim yarın eşiyle, çocuklarıyla ilişkileri ne kadar iyi olur. Öyle insanlar vardır ki, bir takım nedenlerle başarılı bir öğrenci olamamışlardır. Ama iş hayatı ailevi durum ve çevreyle uyum açısından mükemmeldirler. Herkes tarafından iç başarı özellikleri yönüyle aranan insan olmayı başarmışlardır. (Doğan Cüceloğlu)

*Genç insanlar yargı yürütmekten çok uygulamaya yatkındırlar. Yaşlılığın verdiği olgunluk, geçmiş deneylerinin alanına giren işlerde insana yol gösterebilir ama yeni durumlar karşısında şaşırır. Gençlerin yanlışları işleri altüst eder ama yaşlıların işlediği yanlışlar işleri çok çok biraz geriletir, verimi biraz düşürür. Gençler işlerini çekip çevirirken altından kalkabileceklerinden daha çok şeye el atarlar; işleri yoluna koyacaklarına, daha çok karıştırırlar...

*İki tür şiir vardır. Sesleriyle, sese dayalı üsluplarıyla öne çıkanlar; sesi belirgin olmakla birlikte imge dünyaları ve çizdikleri dünyalarla belirginleşenler. Birinci tür şiir, kişiyi sesiyle sarar ve onu kendine tutsak eder; ikinci tür ise insanı kendi özgür sesiyle baş başa bırakarak ona yeni şiirler yazdırır. Birinci tür, kolay taklit edilir; ikinci türü taklit etmek zordur.

TANIK GÖSTERME-ALINTI YAPMA

Bir düşüncenin doğruluğunu kanıtlamak, bir düşünceyi savunmak için aynı düşünceyi savunan, destekleyen bir kişinin yazılarından alıntı yapmaya denir. Bu görüş bazen karşıt görüş şeklinde de olabilir. Tanıklığına başvuru alan kişinin sözü edilen konuda yetkin bir isim olması gerekir. Yazar tanığın sözünden yola çıkarak onun inandırıcılığından yararlanır ve kendi düşüncesini gerçekleştirir. Başka bir şekilde de kendi düşüncesini, görüşünü belirttikten sonra tanığa başvurarak görüşünü pekiştirir. Alıntı dolaylı, alınan söz, yazarın kendi sözü haline getirilerek ya da doğrudan, alınan söz yazarın ifade ettiği şekilde tırnak içinde verilerek iki şekilde gerçekleştirilebilir:

Örnekler:

*Mutluluk, aslında herkesin çok yakınında, isteyen herkes, her an mutlu olabilir. Sokrates: “Bir kitap, bir çiçek, bir kuş... Ne büyük saadet!” derken bunu anlatmıyor

mu?” Ben çocukken ne büyük bir şansmış ki internet, cep telefonu, elektronik oyuncaklar hatta televizyonun gündüz yayını bile yoktu. Bol bol kitap okuma şansımız vardı. Aynı şeyleri düşünürdüm ben de “Okuyacak bir kitabım olsun, bir tabak da meyve daha ne isterim ki” şimdiki çocuklara bakıyorum da bizim mutlu olduğumuz şeylerle mutlu olmaları imkânsız.

*Doğan Cüceloğlu; Kişinin sağlıklı duygu, düşünce ve davranışlar ortaya koymasını ve bunları iletip paylaşmasını kolaylaştıran psikolojik gelişmeleri ‘iç başarı’ olarak adlandırmaktadır. Örneğin: Kendi sağlığı ve çocukları için sigarayı bırakabilme, birdenbire hiddetlenen biriyken kendisini zapt etmeye çalışma, yalan söyleme alışkanlığından vazgeçebilme gibi...”

SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA

Düşüncelerin kanıtlanması, inandırıcı olması için çeşitli araştırma, inceleme ve istatistik sonuçlarından yararlanılır. Özellikle güvenilir kaynakların sunduğu verilerin kullanılması dile getirilenlerin inandırıcılığını attırır.

Örnekler:

*Türkiye'nin adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 2010 nüfus sayımı sonuçları açıklandı. TÜİK' ten gelen sayım sonuçlarına göre ülkemizin nüfusu geçen yıla oranla 1 milyon 161 bin 676 kişilik artışla %15,88 artarak, 73 milyon 722 bin 988 kişiye yükselmiş. Sonuçlara göre 53 ilin nüfusu geçen seneye göre artmış. 23 ilin nüfusu ise geçen seneye göre azalmış. En çok nüfus artışı da Bilecik, Isparta ve Erzincan'da, en düşük nüfus artışı da Tunceli, Çankırı ve Ardahan'da olmuş. Türkiye’ nin toplam erkek nüfusu 2009'da 36 462 470 iken 2010'da 37 043 182 olmuş. Toplam kadın nüfusumuz ise geçen sene 36 679 806 iken bu sene 36 679 806 olmuş.

SOMUTLAMA

Soyut kavramların özellikle benzetme yoluyla somutlaştırılır hale getirilmesidir. Görülmeyen, duyulmayanın; görünür, duyulur hale getirilmesini sağlar. Somutlama ile kişileştirmeyi karıştırmamak gerekir. Somutlamada mutlaka soyut bir varlık vardır.

Örnekler:

*Anavarza at oynadı/ Kana bulanmış gömleği/ Kıyman a zalımlar kıyman/ Kör karının bir değneği (Yaşar Kemal)

Burada değnek kelimesi 'oğul' yerine kullanılmıştır. Dayanağım anlamını kazandırma amaçlıdır.

*Yiğidin sevdiği güzel olursa/ Ömrü ardından sökölür gider.
Soyut bir kavram olan 'ömür,' somut bir varlıkla 'yumak'la somutlaştırılmıştır.

BENZETME

Bir durumu, bir kavramı açıklarken bilinen ve ondan daha etkin benzerinden yararlanmaya benzetme denir. Aralarında benzerlik bulunan iki şeyden zayıf olanın güçlü olana benzetilmesidir.

Örnekler:

*Boş bırakılmış topraklar, gübreli ve bereketli ise, yüz bin çeşit otlar dolar. Yararlı olabilmeleri için onlara kazma vuruyor, işe yarar tohumlar ekıyoruz. Ruhlar da böyledir. Onları bir fikirle uğraştırıp dizginlerini tutmazsanız, uçsuz bucaksız bir hayal dünyasında başıboş, öteye beriye dolaşıp dururlar. Bir amaca bağlanmayan ruh, yolunu yitirir.”

*Sen petekte bir gömeç bal gibisin!

Renksin yazdan kıştan, tazeliksin bahardan.

Yapraklarda dolaşan serin bir rüzgarsın ki

Her gün eser durursun hafızamdan.

Cahit Külebi

*Toprak candır, güvencedir, sermayedir. Onu seversen bire bin verir. Âşık Veysel
'Benim sadık yarım kara topraktır.' derken ne güzel söylemiştir.

İLİŞKİ KURMA:

Paragrafta ortaya konan düşüncenin açıklanması için, herhangi bir durumun ya da olayın ortaya çıkışını, onun nedenini geçmişte olan bir başka duruma veya olaya dayandırarak

açıklamaktır. Bu anlatım yolunda geçmişteki bir olay anımsatılarak asıl anlatılmak istenen daha net ve inandırıcı bir biçimde ortaya konmuş olur.

Örnekler:

*Ben, hasta ruhları ve sinirli insanları daima yüzlerinin tebessümlü olup olmamasıyla teşhis ederim. Sinirli adamların yüzleri gülmez. Tebessümden mahrum bir çehre gördüğüm zaman, derhal bunun bir sinir hastasına ait olduğunu anlarım. Tebessüm, ruhun sağlamlığı kadar, saadetin de müjdecisidir

*Hayvanların koşullanmaya ve deneme yanılma etkinliğine dayanan öğrenmeleri yanında, insan öğrenmesinin ayrı bir niteliği vardır. İnsanın her öğreniş aşaması bedence belirli bir olgunlaşmayı gerektirir. Söz gelimi; konuşmayı öğrenmek yalnız ses çıkarmak değildir.

